

Οι αυτοεργοδοτούμενοι της Κύπρου στο κατώφλι του 21^{ου} αιώνα.

προοπτικές και δυνατότητες αξιοποίησης του συστήματος κατάρτισης της ΑναΔ.
προοπτικές και δυνατότητες αξιοποίησης του συστήματος κατάρτισης της ΑναΔ.

**ΟΙ ΑΥΤΟΕΡΓΟΔΟΤΟΥΜΕΝΟΙ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ
ΣΤΟ ΚΑΤΩΦΛΙ ΤΟΥ 21ου ΑΙΩΝΑ**

**Προοπτικές και δυνατότητες αξιοποίησης
του συστήματος κατάρτισης της ΑνΑΔ**

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ

ΑΡΧΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

ΜΑΡΤΙΟΣ 2002

ΣΥΝΟΨΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Με βάση τα επίσημα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού για το 2000 που διεξήγαγε η Στατιστική Υπηρεσία, **οι αυτοεργοδοτούμενοι ανέρχονται στα 59.763 άτομα** και αποτελούν το **21,4% του συνόλου των απασχολουμένων της Κύπρου**. Η σημασία αυτής της κατηγορίας των απασχολουμένων είναι τεράστια όχι μόνο λόγω του σημαντικού αριθμού τους αλλά και επειδή ανάμεσα τους εντοπίζεται ένας μεγάλος αριθμός από ιδιοκτήτες/διευθυντές επιχειρήσεων που διαδραματίζουν το δικό τους ρόλο στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων τους και κατά συνέπεια στην ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της Κύπρου. Παράλληλα, η **αυτοεργοδότηση** μπορεί να συμβάλει κατά τρόπο θετικό στην ποιότητα ζωής, στη δημιουργία μιας πιο δυναμικής οικονομίας και στην ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων και εισαγωγή τεχνολογικών καινοτομιών.

Σκοπός της μελέτης

Βασική επιδίωξη της μελέτης είναι να δώσει μια συνολική, έγκυρη και πρόσφατη εικόνα των αυτοεργοδοτούμενων και να εξετάσει τις προοπτικές και δυνατότητες που υπάρχουν για αξιοποίηση του συστήματος κατάρτισης της ΑνΑΔ από αυτή την κατηγορία απασχολουμένων.

Έκταση της μελέτης

Οι **κύριες πηγές** των στοιχείων και πληροφοριών που χρησιμοποιήθηκαν για την ετοιμασία της μελέτης είναι η Στατιστική Υπηρεσία της Κύπρου, το Τμήμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων της Κύπρου, η Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Μεθοδολογία

Σε πρώτο στάδιο έγινε αριθμητική παρουσίαση και ανάλυση των αυτοεργοδοτούμενων στην Κύπρο και την Ευρωπαϊκή Ένωση και ακολούθως εξετάστηκε η συμμετοχή των αυτοεργοδοτούμενων σε προγράμματα κατάρτισης συγκριτικά με τους εργοδοτούμενους. **Στη συνέχεια**, αναλύθηκαν οι ανάγκες κατάρτισης και ανάπτυξης που

αντιμετωπίζουν οι αυτοεργοδοτούμενοι της Κύπρου και εντοπίστηκαν οι επαγγελματικές κατηγορίες οι οποίες αντιμετωπίζουν τις πιο σημαντικές ανάγκες. **Τέλος**, εξετάστηκε η δυνατότητα και η χρησιμότητα αξιοποίησης του συστήματος κατάρτισης της ΑνΑΔ από αυτή την κατηγορία απασχολουμένων.

Βασικές διαπιστώσεις και συμπεράσματα

Από την εξέταση και ανάλυση των στοιχείων και δεδομένων αναφορικά με τους αυτοεργοδοτούμενους τόσο στην Κύπρο όσο και την Ευρωπαϊκή Ένωση προκύπτουν ορισμένες βασικές διαπιστώσεις και συμπεράσματα.

Η σημασία των αυτοεργοδοτουμένων στην Κύπρο

- (i) Οι αυτοεργοδοτούμενοι στην Κύπρο ανέρχονται στα **59.763 άτομα** και αποτελούν το **21,4%** του συνόλου των απασχολουμένων.
- (ii) Η πλειοψηφία των αυτοεργοδοτουμένων είναι **άντρες με ποσοστό 81,3%** ενώ το **ποσοστό των γυναικών** φτάνει μόνο το **18,7%**.
- (iii) Οι περισσότεροι αυτοεργοδοτούμενοι εντοπίζονται στην **ομάδα ηλικιών 40-49** με το ποσοστό τους να ανέρχεται στο **29,3%**.
- (iv) Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτοεργοδοτουμένων, **35,6%**, είναι **απόφοιτοι δημοτικού** ή δεν έχουν φοιτήσει καθόλου σε σχολείο.
- (v) Η πλειοψηφία των αυτοεργοδοτουμένων συγκεντρώνεται στις επαγγελματικές κατηγορίες των **Τεχνιτών Παραγωγής με 24,3%** και των **Υπαλλήλων Υπηρεσιών και Πωλητών με 23,1%**.
- (vi) Ο κλάδος οικονομικής δραστηριότητας όπου απασχολούνται οι περισσότεροι αυτοεργοδοτούμενοι είναι αυτός του **Εμπορίου** και Επιδιορθώσεων Αυτοκινήτων και Ειδών Προσωπικής ή Οικιακής Χρήσης με ποσοστό της τάξης του **23,9%**.

- (vii) Ο μεγαλύτερος όγκος αυτοεργοδοτούμενων, **36,9%**, εργάζεται στην **επαρχία Λευκωσίας**.
- (viii) Στην Κύπρο εφαρμόζονται **διάφορα μέτρα βοήθειας** και υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις, περιλαμβανομένων και αυτών των αυτοεργοδοτούμενων, σε σχέση με τις Δανειοδοτήσεις, την Πληροφόρηση και τις Συμβουλές και την Εκπαίδευση και Κατάρτιση.

Η σημασία των αυτοεργοδοτούμενων στην Ευρωπαϊκή Ένωση

- (i) Το ποσοστό των αυτοεργοδοτούμενων στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπολογιζόμενο στο σύνολο των απασχολούμενων είναι **14,1%** ακολουθώντας διαχρονικά μια **μικρή πτωτική τάση**.
- (ii) Τα **ποσοστά των αυτοεργοδοτούμενων** στις χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρουσιάζουν **μεγάλες διακυμάνσεις** μεταξύ τους, κυμαινόμενα **από 8,2% μέχρι 32,4%**.
- (iii) Οι περισσότεροι αυτοεργοδοτούμενοι, με **23,5%**, εντοπίζονται στην επαγγελματική κατηγορία των **Διευθυντών** και ακολουθεί η κατηγορία των **Τεχνιτών Παραγωγής με 18,6%**.
- (iv) Η πλειοψηφία των αυτοεργοδοτούμενων με ποσοστό **21,7%** απασχολείται, όπως και στην περίπτωση της Κύπρου, στον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας του **Εμπορίου** και Επιδιορθώσεων Αυτοκινήτων και Ειδών Προσωπικής ή Οικιακής Χρήσης.
- (v) Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχει **βοήθεια και υποστήριξη** στους αυτοεργοδοτούμενους στους τομείς των Δανειοδοτήσεων, της Πληροφόρησης και Επικοινωνίας, των Εργατικών Νόμων και Κανονισμών, των Συμβουλών και Βοήθειας και της Εκπαίδευσης και Κατάρτισης.

Η κατάρτιση και ανάπτυξη των αυτοεργοδοτούμενων στην Κύπρο

- (i) Οι αυτοεργοδοτούμενοι στην Κύπρο **συμμετέχουν σε μικρότερο βαθμό σε προγράμματα κατάρτισης** από τους εργοδοτούμενους με τα ποσοστά τους να ανέρχονται στο **2,5%** και 3,3% αντίστοιχα.

- (ii) Οι κυριότεροι λόγοι στους οποίους οφείλεται σε μεγάλο βαθμό το χαμηλότερο ποσοστό συμμετοχής των αυτοεργοδοτούμενων σε προγράμματα κατάρτισης είναι το **κόστος κατάρτισης** που επωμίζονται από μόνοι τους, η έλλειψη συστήματος ακριβούς εντοπισμού των αναγκών κατάρτισης που αντιμετωπίζουν και το **βαρυφορτωμένο και ιδιόμορφο ωράριο** τους.
- (iii) Σε όλες ανεξαιρέτα τις επαγγελματικές κατηγορίες το ποσοστό συμμετοχής των αυτοεργοδοτούμενων σε προγράμματα κατάρτισης είναι χαμηλότερο από εκείνο των εργοδοτούμενων. **Αξιόλογες διαφορές** εντοπίζονται στις επαγγελματικές κατηγορίες των Τεχνικών, Βοηθών και Παρομοίων και των Τεχνιτών Παραγωγής και Χειριστών Μηχανών.

Η κατάρτιση και ανάπτυξη των αυτοεργοδοτούμενων στην Ευρωπαϊκή Ένωση

- (i) Το **ποσοστό συμμετοχής** των εργοδοτούμενων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε **προγράμματα κατάρτισης** είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο ποσοστό των αυτοεργοδοτούμενων χωρίς υπαλλήλους, 5,7% και 2,7% αντίστοιχα.
- (ii) Οι αυτοεργοδοτούμενοι χωρίς υπαλλήλους σε όλες τις επαγγελματικές κατηγορίες έχουν μικρότερα ποσοστά συμμετοχής σε προγράμματα κατάρτισης από τους εργοδοτούμενους με σημαντικές διαφορές να προκύπτουν στις κατηγορίες των Διευθυντών και Προσοντούχων, των Γραφέων και Υπαλλήλων Υπηρεσιών και των Γεωργών.
- (iii) Η **γενική εικόνα** που παρατηρείται αναφορικά με τη συμμετοχή των απασχολούμενων της Κύπρου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε προγράμματα κατάρτισης είναι περίπου η ίδια, με τους **αυτοεργοδοτούμενους να παρουσιάζουν χαμηλότερα ποσοστά συμμετοχής από τους εργοδοτούμενους**.

Οι ανάγκες κατάρτισης και ανάπτυξης των αυτοεργοδοτούμενων της Κύπρου

- (i) Οι ανάγκες κατάρτισης και ανάπτυξης που αντιμετωπίζουν οι αυτοεργοδοτούμενοι της Κύπρου αφορούν την αναβάθμιση

τεχνικών γνώσεων και δεξιοτήτων που έχουν άμεση σχέση με την εξάσκηση του επαγγέλματος τους και την απόκτηση **διευθυντικών και επιχειρηματικών γνώσεων και δεξιοτήτων** που σχετίζονται άμεσα με τη γενική διεύθυνση και λειτουργία μιας επιχείρησης.

- (ii) Οι **επαγγελματικές κατηγορίες** των αυτοεργοδοτούμενων οι οποίες έχουν τις **σημαντικότερες ανάγκες για αναβάθμιση τεχνικών γνώσεων και δεξιοτήτων** είναι:
- Τεχνίτες Παραγωγής και Παρόμοιοι
 - Υπάλληλοι Υπηρεσιών και Πωλητές
 - Γραφείς, Δακτυλογράφοι, Ταμίες και Παρόμοιοι
 - Προσοντούχοι και Άλλοι Ειδικοί
 - Γεωργοί, Κτηνοτρόφοι, Ψαράδες και Ειδικευμένοι Γεωργικοί Εργάτες
- (iii) Η απόκτηση και περαιτέρω βελτίωση διευθυντικών και επιχειρηματικών γνώσεων και δεξιοτήτων είναι γενικά απαραίτητη για όλες τις επαγγελματικές κατηγορίες των αυτοεργοδοτούμενων, αφού κατά κανόνα τα άτομα αυτά έχουν την ευθύνη για τη λειτουργία και διεύθυνση μιας επιχείρησης.
- (iv) Τα **σημαντικότερα διευθυντικά και επιχειρηματικά θέματα** στα οποία εντοπίζονται **ανάγκες κατάρτισης και ανάπτυξης** για τους αυτοεργοδοτούμενους είναι:
- Πληροφόρηση και Επικοινωνία
 - Μάρκετινγκ / Πωλήσεις
 - Μάνατζμεντ
 - Διεύθυνση προσωπικού
 - Οικονομική διαχείριση και Κοστολόγηση
 - Τεχνολογία
 - Ξένες γλώσσες
 - Νομοθεσία
 - Διαπραγματευτικές ικανότητες
- (v) Οι **επαγγελματικές κατηγορίες** των αυτοεργοδοτούμενων οι οποίες αντιμετωπίζουν **σημαντικές ανάγκες κατάρτισης** και

ανάπτυξης στον τεχνικό τομέα αλλά και σε διευθυντικά και επιχειρηματικά θέματα είναι:

- Διευθυντές
- Προσοντούχοι και Άλλοι Ειδικοί
- Τεχνικοί, Βοηθοί, Ειδικοί Γραφείς και Παρόμοιοι
- Γραφείς, Δακτυλογράφοι, Ταμίες και Παρόμοιοι
- Υπάλληλοι Υπηρεσιών και Πωλητές
- Γεωργοί, Κτηνοτρόφοι, Ψαράδες και Ειδικευμένοι Γεωργικοί Εργάτες
- Τεχνίτες Παραγωγής και Παρόμοιοι
- Χειριστές Μηχανών και Εργαλείων και Συναρμολογητές (εκτός των Οδηγών, Μηχανοδηγών, Υπαξιωματικών και Ναυτών Πλοίων)

Οι προοπτικές και οι δυνατότητες αξιοποίησης του συστήματος κατάρτισης της ΑνΑΔ από τους αυτοεργοδοτούμενους

- (i) Η ΑνΑΔ εγκαθίδρυσε σταδιακά ένα **ολοκληρωμένο και ευέλικτο σύστημα κατάρτισης και ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού**, το οποίο αποσκοπεί στη δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για προγραμματισμένη και συστηματική κατάρτιση και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της Κύπρου.
- (ii) Το φάσμα των προγραμμάτων κατάρτισης που προσφέρονται μέσω του συστήματος κατάρτισης της ΑνΑΔ καλύπτει τόσο την **Αρχική όσο και τη Συνεχιζόμενη Κατάρτιση**, όλους τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας και όλες τις επαρχίες.
- (iii) Οι συμμετοχές των εργοδοτούμενων σε επιχορηγημένα από την ΑνΑΔ προγράμματα κατάρτισης αφορούν ένα **ευρύ φάσμα θεμάτων** που απευθύνεται σε άντρες και γυναίκες όλων των επαγγελματικών κατηγοριών και κλάδων οικονομικής δραστηριότητας σε όλες τις επαρχίες.
- (iv) Οι αυτοεργοδοτούμενοι **δεν περιλαμβάνονται στις ομάδες που καλύπτονται από το σύστημα κατάρτισης της ΑνΑΔ**. Για να περιληφθούν οι αυτοεργοδοτούμενοι στη σφαίρα

αρμοδιοτήτων της ΑνΑΔ πρέπει να πραγματοποιηθούν οι αναγκαίες τροποποιήσεις στη νομοθεσία της που θα τους υποχρεώνει να καταβάλλουν το τέλος κατάρτισης. Σύμφωνα με τον περί Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Νόμο του 1999, η ΑνΑΔ έχει αρμοδιότητα και εξουσία να παρέχει ή εξασφαλίζει χορηγήματα σε εργοδότες αναφορικά με δαπάνες που οι ίδιοι έχουν υποστεί για κατάρτιση των εργοδοτούμενων τους.

- (v) Η **χρησιμότητα μιας πιθανής ένταξης των αυτοεργοδοτούμενων στις αρμοδιότητες της ΑνΑΔ**, που θα τους δώσει τη δυνατότητα αξιοποίησης του συστήματος κατάρτισης της, εντοπίζεται στα ακόλουθα σημεία:
- Απόκτηση και περαιτέρω βελτίωση των τεχνικών και επιχειρηματικών και διευθυντικών γνώσεων και δεξιοτήτων τους.
 - Ορθή και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της εν λόγω κατηγορίας απασχολουμένων.
 - Εξίσωση τους με τους εργοδοτούμενους και παροχή ίσων ευκαιριών και δικαιωμάτων στον τομέα της εκπαίδευσης και κατάρτισης.
 - Εναρμόνιση με την πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για παροχή ίσων ευκαιριών κατάρτισης σε όλες τις κατηγορίες απασχολουμένων.

Πορίσματα

- (i) Οι αυτοεργοδοτούμενοι στην Κύπρο αποτελούν μια σημαντική κατηγορία απασχολουμένων με **καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της κυπριακής οικονομίας**. Ο ρόλος αυτός αποκτά ιδιαίτερη σημασία από τη στιγμή που ανάμεσα στα άτομα αυτά βρίσκεται και ένας **μεγάλος αριθμός από ιδιοκτήτες/διευθυντές επιχειρήσεων**.
- (ii) Οι αυτοεργοδοτούμενοι της Κύπρου **συμμετέχουν σε μικρότερο βαθμό σε προγράμματα κατάρτισης από τους εργοδοτούμενους**. Οι κυριότεροι λόγοι που επεξηγούν σε μεγάλο βαθμό αυτή την εικόνα είναι το κόστος κατάρτισης που επωμίζονται από μόνοι τους οι αυτοεργοδοτούμενοι, η έλλειψη συστήματος ακριβούς εντοπισμού και ικανοποίησης των

αναγκών κατάρτισης που έχουν και το ιδιόμορφο και υπερφορτωμένο ωράριο τους.

- (iii) Η συντριπτική πλειοψηφία των αυτοεργοδοτούμενων έχει **σημαντικές ανάγκες κατάρτισης και ανάπτυξης τόσο σε τεχνικά όσο και σε διευθυντικά και επιχειρηματικά θέματα.** Μια ενδεχόμενη ένταξη τους στο σύστημα κατάρτισης της ΑνΑΔ θα συμβάλει στην ορθή, ολοκληρωμένη και πολύπλευρη κατάρτιση και ανάπτυξη τους με θετικές επιπτώσεις στην παραγωγικότητα τους και κατ' επέκταση στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεών τους.
- (iv) Για να επιτευχθεί η ένταξη των αυτοεργοδοτούμενων στις αρμοδιότητες της ΑνΑΔ και η αξιοποίηση του συστήματος κατάρτισης της **πρέπει να προηγηθούν οι αναγκαίες αλλαγές στη νομοθεσία** της με την οποία θα υποχρεώνονται να καταβάλλουν το νενομισμένο τέλος κατάρτισης.
- (v) Το υφιστάμενο **σύστημα κατάρτισης της ΑνΑΔ** μπορεί να αξιοποιηθεί σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό για τον ακριβή εντοπισμό και ικανοποίηση των αναγκών κατάρτισης και ανάπτυξης των αυτοεργοδοτούμενων. Πρόσθετα, **η ευελιξία και η προσαρμοστικότητα του συστήματος** επιτρέπει, σε περίπτωση που κριθεί σκόπιμο, τον εμπλουτισμό του με ειδικό Σχέδιο για αυτοεργοδοτούμενους και με **νέους θεματικούς τομείς** που να απευθύνονται στους αυτοεργοδοτούμενους. Στην προσπάθεια αυτή θα μπορούσε να **αξιοποιηθούν τα υφιστάμενα ιδρύματα και οργανισμοί κατάρτισης** καθώς και οποιεσδήποτε άλλες ad hoc διευθετήσεις.

